

Möte nr 1 om Stenkilska gravkoret

Tid: Torsdagen den 8 nov. 2012 kl 13 – 15.15

Plats: Linköpings Slotts- och Domkyrkomuseum

Deltagare: Arne Karlsson, V. Ordf Föreningen Klosterliv i Vreta och ordf.
fastighetsutskottet Vreta klosters församling
Markus Lindberg, chef Linköpings Slotts-och Domkyrkomuseum
Sverker Linge, kyrkoherde Vreta klosters församling (ej hela mötet)
Gunnar Nordanskog, stiftsantikvarie Linköpings stift
Marie Ohlsén, avdelningschef och tf chef Östergötlands länsmuseum
Maria Vretemark, arkeolog och osteolog Västergötlands museum och
vetenskapligt ansvarig för arbetet med Magnus Ladulås' grav i
i Riddarholmskyrkan
Sture Lahrin, Ordf. Föreningen Klosterliv i Vreta

Förhinder: Jan Eriksson, länsantikvarie Östergötlands län
Lars Ladell, styrelseledamot Föreningen Klosterliv i Vreta
Göran Tagesson, arkeolog och projektledare Riksantikvarieämbetet UV
Öst

1. Bakgrund och frågeställningar.

Syftet med mötet var att diskutera förutsättningarna för nyöppning av Stenkilska gravkoret i Vreta klosters kyrka och en undersökning med moderna metoder.

Markus Lindberg redogjorde, med stöd av foton och en skiss, för tidigare (1919) utforskning av gravkoret och de tolkningar av dessa som gjorts (se följande avsnitt i kursiv stil).

Stenkilska ättens gravkor

Koret är runt och försett med kupol, helt unikt i nordeuropeisk arkitektur. Dateringen ligger i 1100-talets början, nära men inte samtida med långhuset och de ursprungliga korsarmarna.

Kapellet är mycket exklusivt med rik arkitektur, målningar (1100-tal), altare i absiden och ett hagioskåp riktat mot altaret. Det finns efterreformatoriska uppgifter om ett ”doftande altare” i kapellet.

I kapellet står en kenotaf från 1500-talet över Ragnvald Knaphövde. Under golvet finns 4 gravar med totalt 9 individer. Gravarna undersöktes 1919 av Erik Lundberg och C.M. Fürst.

De två äldsta gravarna har en badkarsform som är ovanlig. I gravarna finns två män av häpnadsväckande längd, 1,95 resp >2 m långa. Därutöver två kvinnor, ytterligare två män och tre barn. Ett av barnen har benskador som tolkades som TBC.

Det finns tveksamhet kring ett par könsbestämningar och samtliga åldersbestämningar.

Dateringen av gravarna är grov, de äldsta hör ihop med koret och kan vara gjorda före korets tillkomst. De översta två torde ha primärbegravningar från 1100-tal men de sista begravningarna kan ha skett under sent 1300-tal pga mynt fynd.

Kropparna efter de individer som tolkades som primärbegravningar återbegravdes i kopparkistor 1920. Några patologiska ben sparades av Fürst. Avgjutningar av några skallar och rörben finns i SHM. Det är osäkert var resten av benmaterialet finns. Det skulle återbegravas om det var möjligt.

För tolkning av de gravlagdas identitet se Lindberg, M. "Det ligger en kung begravnen". I: "Fokus Vreta Kloster".

Fyndmaterialet från undersökningen förutom benen finns i SHM, utom några enstaka föremål som finns på ÖM.

Förslag på vetenskapliga frågor:

Vara är resten av benen

Datering – när är de begravda, hur förhåller det sig till byggnaden

Kön -

Ålder -

Släktskap – är de gravlagda släkt, och hur – hur der det ut med gravrätt och arv vem är det – utifrån ovan –utifrån andra tolkningar

Uppväxtområde och livsområde – är de ingifta från andra områden – nätverk mellan hoven - härskarkultur

Hälsotillstånd – skador, TBC, näringsläge, vad har det ätit

Arkitektur – analogier, datering, teknik – användning, vad är primärt relikten eller gravarna

Fyndmaterial – användningsområde för kapellet – datering –

Målningar – går det att se motiv med ex. IR – motiv kontra kapellets relikter

Finns det nya metoder?

En oklarhet är om endast de fyra primärbegravda är återbegravda (i kopparkistorna) och var de övriga fem kan finnas (nedlagda i efterhand? Klädrester finns). Vad finns på Historiska museet?

En av de historiska personer som Markus Lindberg aktualiserat som en av dem som kan vara gravlagda i Stenkilska gravkoret är kung Inge den äldre, klostrets grundläggare och troligen kyrkans byggherre. Apropå Inge, som beskrives som en storsväxt man, besvarade Maria Vretemark en fråga med att den person som är begravd i mittgången i Varnhems klosterkyrka är normalstor (och inte 216 cm lång som ibland hävdats). Hon tror inte att Inge finns i Varnhem.

Om gravkoret självt anmärktes att den runda formen är bestickande och valvet i yttermuren är obegripligt. En tanke som fördes fram var att det från början varit ett gigantiskt relikarium (med tanke på altaret och hagioskopet) och senare använts som ett gravkor.

2. Vilka metoder finns och vad kan de förväntas ge i fallet Stenkilska gravkoret?

Det första som bör göras är datering (C14) och könsbestämning på de individer vars kvarlevor finns under golvet i gravkoret eller kan lokaliseras till annan plats. Genom att mäta förekomsten av olika isotoper är det möjligt att se var en människa har växt upp och levit.

För släktskap mellan olika individer tillämpas DNA-analys. Forskningen inom detta område är i sin linda och det är inte ett uppdrag man kan beställa. Den ende i Sverige som kan göra DNA-analys av det för uppgiften aktuella slaget är Anders Götherström. I fallet Birger jarl i Varnhem tog det 5 år att utveckla tekniken. Projekten i Varnhem och Riddarholmskyrkan har rönt internationell uppmärksamhet.

Man kan få fram mycket av det fyndmaterial som finns (kommentar Markus Lindberg).

Om man ska göra något ska det vara ett helhetsgrepp (kommentar Maria Vretemark).

3. Eventuella begränsningar p.g.a. kyrkans verksamhet, antikvariska hänsyn och etiska aspekter

Kenotafen har ett värde i sig och måste återställas. Kenotafen ”förstör” rummet (kommentar Sverker Linge).

De etiska frågorna med respekt för de döda diskuterades. Maria V beskrev hur hänsyn till dessa ombesörjdes i Riddarholmskyrkan. En uppfattning var att ben bara får lämna rummet (Stenkilska gravkoret) kortast möjliga tid när så är absolut nödvändigt.

4. En mycket grov kostnadsuppskattning

Det konstaterades snabbt att ett eventuellt forskningsprojekt måste delas upp i olika faser, en förstudiefas och det egentliga projektet. Endast för förstudiefasen diskuterades kostnaden, något hundratusental kronor, mer exakt beroende på hur lätt/svårt det är att komma åt kopparkistorna.

5. En bedömning av om en öppning av gravkoret är intressant, genomförbar och motoverad

Ett motiv för en ny undersökning är att bringa ljus över frågan varför och för vem denna, för Sverige unika byggnad byggdes.

En intressant fråga att få besvarad är om den kung (Inge den äldre), i det blivande Sverige, som anses ha låtit kristna hela riket och grundat dess första kloster är begravd i Vreta klostrets kyrka.

Enligt Maria V passar projektet väl in i de forskningsarbeten som gjorts/görs i Varnhem och Riddarholmskyrkan. Det är högtintressant och skulle bli ett projekt i forskningens absoluta framkant. Exemplet Magnus Ladulås också visar att det är inte fel att göra om och kritiskt granska det som gjorts förut. Att Magnus Ladulås inte är den individ man tidigare trott kommer att påverka historiebeskrivningen. Isotopanalyser är också viktiga. Tuberkelbacillen lämnar DNA.

Marie Ohlsén stöder projektet, men avvaktar lite eftersom läns museet får en ny chef, Olof Hermelin som tillträder 7 januari. Också Marie O betonar hur väl ett Vretaprojekt skulle falla in i mönstret från Varnhem och Riddarholmskyrkan.

Markus Lindberg är den som i nutid forskat mest om Stenkilska gravkoret och ligger i hög grad bakom den diskussion som nu uppstått.

Klosterföreningen är den instans som för besökare berättar om både själva gravkoret och dem som kan tänkas ligga gravlagda däri. Ju mer fakta som finns framme desto mer korrekt blir det. Man får dock inte bortse från risken att resultatet av en ny undersökning blir en besvikelse och då kanske man har ”förstört en god historia”.

6. Vem kan/ska vara huvudman och hur kan finansieringen tänkas gå till

Huvudman för ett forskningsprojekt ska vara en vetenskaplig institution med tanke på tillståndsgivning och ansökningar hos fonder (för projektet i Riddarholmskyrkan är det Stockholms medeltidsmuseum). Den naturliga huvudmannen i Vretafallet är Östergötlands läns museum, men också Riksantikvarieämbetet är en tänkbar kandidat.

Det finns ingen institution som kan finansiera ett projekt, utan anslag från fonder och dylikt måste ge 100% kostnadstäckning.

Maria V kan vara med och formulera forskningsprogram (en del av förstudien). Om det är fyra personer eller nio som ska ingå i DNA-analysen har stor betydelse för totalkostnaden.

Med hänsyn till förstudien, sökande av tillstånd och ekonomiska medel kommer projektet att ta tid. År 2015 är den troliga tidpunkten för forskningsprojektets/analysens huvudfas.

7. Nästa steg

Mötet kom överens om följande aktiviteter:

Markus Lindberg försöker följa de trådar som kan finnas om vilka som är återbegravda och var de övriga kan finnas.

Gunnar Nordanskog informerar biskop Martin Modéus om ärendet.

Marie Ohlsén informerar den tillträdande museichefen Olof Hermelin.

Sture Lahrin föreslår datum och kallar till ett nytt möte i slutet av januari.

Antecknat av
Sture Lahrin